

Lieta C-140/22

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2022. gada 25. februāris

Iesniedzējtiesa:

Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varšavas
Centra rajona tiesa Varšavā, Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2022. gada 18. janvāris

Prasītāji:

SM

KM

Atbildētāja:

mBank S.A.

Pamatlietas priekšmets

Negodīgi līguma noteikumi – Līguma spēkā neesamība – Patērētāja pienākums
sniegt paziņojumu – Restitūcijas prasījumu noilgums – Prasījums par naudas
summas atmaksu par nepamatotu maksājumu saistībā ar hipotekārā kredīta līguma
spēkā neesamību

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību, it īpaši Padomes Direktīvas 93/13/EEK 6. panta 1. punkta un
7. panta 1. punkta, kā arī efektivitātes un līdzvērtības principu interpretācija;
LESD 267. pants.

Prejudiciālie jautājumi

Vai Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts, kā arī efektivitātes un līdzvērtības principi ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāda tiesu veikta valsts tiesību normu interpretācija, saskaņā ar kuru gadījumā, ja līgumā ir ietverts negodīgs noteikums, bez kura šis līgums nevar tikt izpildīts:

- 1) šis līgums kļūst galīgi neiedarbīgs (spēkā neesošs) ar atpakaļejošu spēku no tā noslēgšanas brīža tikai pēc tam, kad patērētājs ir iesniedzis paziņojumu, ka viņš nepiekrīt negodīga noteikuma spēka saglabāšanai, apzinās līguma spēkā neesamības sekas un piekrīt līguma spēkā neesamībai,
- 2) noilguma termiņš komersanta prasījumam par nepamatotu maksājumu, kas veikti saskaņā ar līgumu, atmaksu sākas tikai no dienas, kad patērētājs ir iesniedzis 1. punktā minēto paziņojumu, pat ja patērētājs iepriekš ir aicinājis komersantu veikt samaksu, kā arī komersants varēja iepriekš paredzēt, ka līgumā, kuru tas ir noformulējis, ir iekļauti negodīgi noteikumi,
- 3) patērētājs var pieprasīt likumiskos nokavējuma procentus tikai no dienas, kad viņš ir iesniedzis 1. punktā minēto paziņojumu, pat ja patērētājs iepriekš ir aicinājis komersantu veikt samaksu,
- 4) patērētāja prasījums par tādu maksājumu atmaksu, ko viņš ir veicis, pamatojoties uz spēkā neesošu kredītlīgumu (kredīta atmaksas maksājumi, maksas, komisijas nauda un apdrošināšanas prēmijas), ir jāsamazina par tādu procentu summu, kādi pienāktos bankai, ja kredītlīgums būtu spēkā, savukārt banka var prasīt atmaksāt summu, ko tā ir izmaksājusi, pamatojoties uz to pašu spēkā neesošo kredītlīgumu (kredīta pamatsummu), pilnā apmērā?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Līgums par Eiropas Savienības darbību (OV C 202, 7.6.2016.): 169. panta 1. punkts.

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (OV C 202, 7.6.2016., 391.–407. lpp.): 38. pants.

Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.; turpmāk tekstā – “Direktīva 93/13”): ceturtais, divdesmit pirmais un divdesmit ceturtais apsvērums, 3. panta 1. punkts, 6. panta 1. punkts un 7. panta 1. punkts.

Atbilstošās valsts tiesību normas

Polijas tiesiskais regulējums

1997. gada 2. aprīļa Polijas Republikas Konstitūcija:

Valsts varas iestādes aizsargā patērētājus, lietotājus un īrniekus pret darbībām, kas apdraud viņu veselību, privātumu un drošību, kā arī pret negodīgu tirgus praksi. Šīs aizsardzības apjoms tiek noteikts likumā (76. pants).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (1964. gada 23. aprīļa Likums par Civillkodeksu; Dz.U. Nr. 16, 93. pozīcija, ar grozījumiem), turpmāk tekstā – “Civillkodekss”:

Savas tiesības nevar izmantot pretēji šo tiesību sociālajam un ekonomiskajam mērķim vai sociālajām normām. Tāda personas darbība vai bezdarbība netiek uzskatīta par tiesību izmantošanu un netiek aizsargāta (5. pants).

Patērētājs ir jebkura fiziska persona, kura ar komersantu noslēdz tiesisku darījumu, kas nav tieši saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību (22.¹ pants).

Uzņēmējs ir fiziska persona, juridiska persona un 33.¹ panta 1. punktā minētā organizatoriskā vienība, kas savā vārdā veic saimniecisko vai profesionālo darbību (43.¹ pants).

Tiesisks darījums, kas ir pretrunā likumam vai kura mērķis ir apiet likumu, nav spēkā, ja vien attiecīgajā tiesību normā nav paredzēts citādi, it īpaši, ja tajā ir paredzēts, ka spēkā neesošie tiesiskā darījuma noteikumi tiek aizstāti ar atbilstošajām likuma normām (58. panta 1. punkts).

Tiesisks darījums nav spēkā, ja tas ir pretrunā sociālajām normām (58. panta 2. punkts).

Ja nav spēkā tikai tiesiska darījuma daļa, pārējā darījuma daļa ir spēkā, ja vien no apstākļiem neizriet, ka bez spēkā neesošajiem noteikumiem darījums netiktu izpildīts (58. panta 3. punkts).

Neskarot likumā paredzētos izņēmumus, tiesiska darījuma veicēja griba var izpausties jebkādā šīs personas rīcībā, ar ko pietiekami tiek pausta šī griba, tostarp izpaužot šo gribu elektroniskā formā (gribas izteikums) (Civillkodeksa 60. pants).

Gribas izteikums, ko paredzēts veikt citai personai, ir veikts brīdī, kad tas ir kļuvis zināms šai citai personai tādā veidā, ka tā ir varējusi iepazīties ar tā saturu. Šāda izteikuma atsauksana ir spēkā, ja par to ir kļuvis zināms vienlaicīgi ar izteikumu vai agrāk par to (61. panta 1. punkts).

Ja tiesiska darījuma veikšanai ir vajadzīga trešās personas piekrišana, šī persona var dot savu piekrišanu arī pirms vai pēc tam, kad persona, kas veic darījumu, ir sniegusi savu izteikumu. Piekrišanai, kas dota pēc izteikuma veikšanas, ir atpakaļejošs spēks, sākot no tā dienas (63. panta 1. punkts).

Gribas izteikums ir jāinterpretē atbilstoši apstākļiem, kuros tas ir ticis izteikts, sociālo normu principiem un paražām (65. panta 1. punkts).

Ievērojot likumā paredzētos izņēmumus, mantiska rakstura prasījumiem iestājas noilgums (117. panta 1. punkts).

Pēc noilguma termiņa beigām tas, pret kuru ir vērsts prasījums, var to neizpildīt, ja vien viņš neatsākās no tiesībām atsaukties uz noilgumu. Tomēr atteikšanās no tiesībām atsaukties uz noilgumu, kas veikta pirms noilguma termiņa beigām, nav spēkā (117. panta 2. punkts).

Izņēmuma gadījumos tiesa, izvērtējusi pušu intereses, var neņemt vērā noilguma termiņa izbeigšanos attiecībā uz prasījumu pret patērētāju, ja to prasa taisnīgums (117.¹ panta 1. punkts).

Izmantojot 1. punktā minētās pilnvaras, tiesai it īpaši jāņem vērā: 1) noilguma termiņa ilgums; 2) laikposms no noilguma termiņa beigām līdz prasījuma izvirzīšanas brīdim; 3) to apstākļu raksturojums, kuru dēļ ar tiesībām apveltītā persona neizvirzīja prasījumu, tostarp, atbildīgās personas rīcības ietekme uz kavējumu, ko tiesīgā persona ir pieļāvusi prasījuma izvirzīšanā (177.¹ panta 2. punkts).

Ja speciālā tiesību normā nav noteikts citādi, noilguma termiņš ir desmit gadi, bet prasījumiem par periodiski izpildāmām saistībām un ar uzņēmējdarbību saistītiem prasījumiem – trīs gadi (118. pants redakcijā, kas bija spēkā līdz 2008. gada 8. jūlijam).

Ja speciālā tiesību normā nav noteikts citādi, noilguma termiņš ir seši gadi, bet prasījumiem par periodiski izpildāmām saistībām un ar uzņēmējdarbību saistītiem prasījumiem – trīs gadi. Tomēr noilguma termiņa beigas iestājas kalendārā gada pēdējā dienā, ja vien noilguma termiņš nav īsāks par diviem gadiem (118. pants redakcijā, kas ir spēkā no 2018. gada 9. jūlija).

Noilguma termiņš sākas dienā, kad iestājas prasījuma izpildes termiņš. Ja prasījuma izpilde ir atkarīga no tā, vai ar tiesībām apveltītā persona ir veikusi konkrētu darbību, tad termiņš sākas dienā, kad iestātos prasījuma izpildes termiņš, ja ar tiesībām apveltītā persona būtu veikusi darbību pēc iespējas agrāk (120. panta 1. punkts).

Līgumslēdzējas puses var brīvi noteikt tiesiskās attiecības, ja to saturs un mērķis nav pretrunā attiecību būtībai (raksturam), likumam vai sociālajām normām (353.¹ pants).

Procenti par naudas summu ir maksājami tikai tad, ja tas izriet no tiesību darījuma vai likuma, tiesas nolēmuma vai citas kompetentās iestādes lēmuma (359. panta 1. punkts).

Ja procentu apmērs nav noteikts citādi, maksājami ir likumiskie procenti tādā apmērā, kas atbilst Polijas Nacionālās bankas atsauces likmei un 3,5 procentpunktiem (359. panta 2. punkts).

Patēriņa līguma noteikumi, kuri nav atsevišķi saskaņoti, patērētājam nav saistoši, ja tie viņa tiesības un pienākumus nosaka pretēji labiem tikumiem, acīmredzami neievērojot viņa intereses (nepieļaujami līguma noteikumi). Tas neattiecas uz noteikumiem, kuros ir noteikti pušu pamatpienākumi, tostarp cena vai atlīdzība, ja tie ir formulēti nepārprotami (385.¹ panta 1. punkts).

Ja kāds līguma noteikums patērētājam nav saistošs saskaņā ar 1. punktu, pārējā daļā līgums turpina būt pusēm saistošs (385.¹ panta 2. punkts).

Patērētāju līguma noteikumi, kuri nav atsevišķi saskaņoti, ir tie līguma noteikumi, kuru saturu patērētājs nav varējis konkrēti ietekmēt. It īpaši tas attiecas uz līguma noteikumiem, kas izriet no standarta līguma, ko patērētājam ir piedāvājusi otra līgumslēdzēja puse (385.¹ panta 3. punkts).

Pienākums pierādīt, ka noteikums tika saskaņots atsevišķi, ir tai pusei, kura uz to atsaucas (385.¹ panta 4. punkts).

Līguma noteikumu saderība ar labiem tikumiem tiek novērtēta attiecībā uz situāciju līguma slēgšanas brīdī, ņemot vērā tā saturu, tā noslēgšanas apstākļus, kā arī citus līgumus, kas ir saistīti ar līgumu, kurā ir iekļauts novērtējamais noteikums (385.² pants).

Tam, kurš bez tiesiska pamata uz citas personas rēķina ir guvis materiālu labumu, ir pienākums izdot labumu naturā, bet, ja tas nav iespējams, atmaksāt tā vērtību (405. pants).

Iepriekšējie panti ir piemērojami it īpaši nepamatoti izpildītai saistībai (410. panta 1. punkts).

Saistība ir nepamatoti izpildīta, ja tam, kas to izpildīja, vispār nebija pienākuma to izpildīt vai nebija tāda pienākuma attiecībā uz personu, kura saņēma izpildījumu, vai saistības izpildes pamats vairs nepastāv, nav sasniegts saistības paredzētais mērķis, vai tiesiskais darījums, kas nosaka pienākumu izpildīt saistību, bija spēkā neesošs un nav kļuvis par spēkā esošu pēc saistības izpildes (410. panta 2. punkts).

Ja saistības izpildes termiņš nav noteikts un neizriet no saistības būtības, saistība ir jāizpilda nekavējoties pēc lūguma parādniekam to izpildīt (455. pants).

Ja parādnieks kavē maksājuma saistību izpildi, kreditors ir tiesīgs prasīt nokavējuma procentus, pat ja kreditoram nav nodarīts nekāds kaitējums un pat ja kavējuma iemesls ir apstākļi, ko parādnieks nevar ietekmēt (481. panta 1. punkts).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (1997. gada 29. augusta Likums par bankām; Dz.U., Nr. 140., 939. pozīcija, ar grozījumiem):

Ar kredītlīgumu banka apņemas nodot aizņēmēja rīcībā uz līgumā noteikto laiku naudas summu, kas paredzēta noteiktam mērķim, un aizņēmējs apņemas to izmantot saskaņā ar līgumā paredzētajiem nosacījumiem, noteiktos termiņos atmaksāt izmantotā kredīta summu, kurai pieskaitīti procenti, un samaksāt komisijas naudu par kredīta piešķiršanu (69. panta 1. punkts).

Kredītlīgums ir jānoslēdz rakstveidā, un tajā it īpaši jānorāda: 1) līgumslēdzējas puses, 2) kredīta summa un valūta, 3) kredīta piešķiršanas mērķis, 4) kredīta atmaksas kārtība un termiņi, 5) kredīta procentu likme un tās grozīšanas kārtība, 6) kredīta atmaksas nodrošināšanas kārtība, 7) bankas tiesību apjoms saistībā ar kredīta izmantošanas un atmaksas kontroli, 8) termiņi un veids, kādos aizņēmēja rīcībā tiek nodoti naudas līdzekļi, 9) komisijas naudas summa, ja tā ir paredzēta līgumā, 10) līguma grozīšanas un izbeigšanas noteikumi (69. panta 2. punkts redakcijā, kas bija spēkā kredītlīguma noslēgšanas brīdī).

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 2009. gada 18. februārī puses noslēdza hipotekārā kredīta līgumu par summu, kas indeksēta ar CHF valūtas kursu. Kredīta summa, kas tika izteikta indeksācijas valūtā uz 2009. gada 22. janvāri saskaņā ar bankas valūtas maiņas kursu tabulā norādīto valūtas pirkšanas kursu, nenosaka bankas saistības. Ārvalsts valūtā izteikta kredīta summa kredīta izmaksas dienā varēja atšķirties no norādītās summas (1. panta 3A. punkts). Kredīta procentu likme bija mainīga procentu likme (10. panta 1. punkts), ko veidoja LIBOR 3M likme un bankas fiksētā 3,60 % peļņas norma. Kredīta pamatsummas un procentu atmaksas maksājumi un procentu maksājumi tika veikti PLN valūtā pēc tam, kad tie tika pārrēķināti atbilstoši bankas valūtas maiņas kursu tabulā norādītajam CHF pārdošanas kursam, kurš bija spēkā maksājuma veikšanas dienā (10. panta 5. punkts). Gadījumā, ja kredīta pilnas summas atmaksa vai pamatsummas un procentu atmaksas maksājums tiktu veikti pirms termiņa, kā arī ja tiktu veikts maksājums, kas pārsniedz kredīta atmaksas maksājuma apmēru, atmaksas summa tiek pārrēķināta atbilstoši bankas valūtas maiņas kursu tabulā norādītajam CHF pārdošanas kursam, kas bija spēkā maksājuma dienā un laikā (12. panta 4. punkts). Banka visus naudas līdzekļus izmaksāja PLN valūtā, nekādu daļu līdzekļu banka neizmaksāja CHF valūtā. Tāpat prasītāji visus kredīta atmaksas maksājumus veica PLN valūtā. Tomēr, ja tiktu pieņemts, ka pusēm nebija saistošs kredītlīguma 1. panta 3A. punkts, 10. panta 5. punkts un 12. panta 4. punkts, vienlaikus spēkā esot pārējiem līguma noteikumiem, kredīta atmaksas maksājumu summa būtu par 52 268,06 PLN mazākā laikposmā no 2009. gada 18. augusta līdz 2019. gada 18. martam.
- 2 2019. gada 4. jūlijā prasītājas iesniedza atbildētājā bankā sūdzību, pieprasot 30 dienu laikā atmaksāt nepamatoti iekasētos kredīta atmaksas maksājumus 242 238,61 PLN apmērā, bet, ja nepastāv pamats, lai atzītu līgumu par spēkā neesošu –, atmaksāt summu 52 298,92 PLN apmērā, lai atmaksātu pārmaksāto kredīta pamatsummas un procentu atmaksas maksājumu daļu, ko banka iekasēja

laikposmā no 2009. gada 20. jūlija līdz 2019. gada 18. martam. Ar 2019. gada 16. jūlija vēstuli banka atbildēja uz sūdzību, norādot, ka kredītīgums ir likumīgs un spēkā esošs un ka tajā nav ietverti nepieļaujami līguma noteikumi.

- 3 2019. gada 31. jūlijā prasītājas vērsās *Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie* (Varšavas Centra rajona tiesa Varšavā) ar lūgumu aicināt noslēgt izlīgumu, pieprasot atbildētājai bankai samaksāt summu 242 238,61 PLN apmērā par nepamatotiem maksājumiem, kas iekasēti, pamatojoties uz spēkā neesošu kredītīgumu, vai, pakārtoti, samaksāt summu 52 281,02 PLN apmērā par bankas iekasēto pārmaksāto kredīta pamatsummas un procentu atmaksas maksājumu daļu. Atbildot uz lūgumu, banka norādīja, ka tā nesaskata iespēju noslēgt izlīgumu. Pēc 2019. gada 13. decembra atklātas tiesas sēdes iesniedzējtiesa atzina, ka izlīgums netika noslēgts, un uzdeva atzīt lietu par aicinājumu noslēgt izlīgumu par pabeigtu.

Ar prasības pieteikumu, kas iesniegts 2020. gada 27. aprīlī, prasītāji lūdza piespriest atbildētājai samaksāt viņiem summu 52 700 PLN apmērā, pieskaitot likumiskos nokavējuma procentus par laikposmu no 2019. gada 17. jūlija līdz samaksai dienai saistībā ar nepamatotiem kredīta pamatsummas un procentu atmaksas maksājumiem, ko atbildētāja iekasēja augstākā apmērā nekā viņiem būtu bijis jāmaksā laikposmā no 2009. gada 18. augusta līdz 2019. gada 18. martam. Pamatprasības ietvaros prasītāji pieprasīja atbildētājai atmaksāt pārmaksāto summu, proti, starpību starp no viņiem faktiski iekasēto kredīta atmaksas maksājumu summu un maksājamo kredīta atmaksas maksājumu summu, ja tiktu pieņemts, ka pusēm nav saistoši iepriekš minētie negodīgie līguma noteikumi.

- 4 Savukārt, ja iesniedzējtiesa atzītu, ka kredītīgums nav izpildāms bez minētajiem negodīgajiem noteikumiem, prasītāji cēla pakārtotu prasību, lūdzot atzīt, ka 2009. gada 18. februāra kredītīgums nav spēkā, un piespriest atbildētājai samaksāt viņiem summu 52 700 PLN apmērā, pieskaitot likumiskos nokavējuma procentus par laikposmu no 2019. gada 17. jūlija līdz samaksas dienai par līdzekļiem, ko atbildētāja bija nepamatoti iekasējusi laikposmā no 2009. gada 18. augusta līdz 2011. gada 19. decembrim, saistībā ar kredītīguma spēkā neesamību. 2020. gada 10. augusta rakstveida paziņojumā prasītāji norādīja, ka viņi piekrīt kredītīguma atzīšanai par spēkā neesošu pilnībā, atzīst kredītīguma spēkā neesamību par izdevīgu sev, kā arī piekrīt līguma spēkā neesamības sekām, tostarp finansiālajām sekām. Prasītāji norādīja, ka saprot, ka līguma atzīšanas par spēkā neesošu pilnībā rezultātā abām pusēm būs pienākums atdot viena otrai šī līguma izpildes rezultātā veiktos maksājumus un viņi tam piekrīt. Vienlaikus prasītāji norādīja, ka apzinās, ka atbildētāja banka var izvirzīt pret viņiem prasījumus par kredīta pamatsummas ārpuslīgumisku izmantošanu. Atbildētāja banka lūdza noraidīt prasību pilnībā.

2020. gada 27. oktobra tiesas sēdē tiesa brīdināja puses par kredītīguma spēkā neesamības sekām, un puses norādīja, ka tās saprot šī līguma spēkā neesamības sekas un piekrīt līguma atzīšanai par spēkā neesošu.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti

Prasītājas pamatoja minēto prasību, norādot, ka 2009. gada 18. februārī noslēgtā CHF valūtā indeksētā hipotekārā kredīta līgumā tika ietverti negodīgi līguma noteikumi – tā saukti pārrēķina noteikumi (1. panta 3A. punkts, 10. panta 5. punkts un 12. panta 4. punkts), kuru rezultātā banka no prasītājām ir iekasējusi kredīta atmaksas maksājumus lielākā apmērā. Atbildētāja banka norādīja, ka pušu noslēgtais līgums ir spēkā esošs un tajā nav ietverti negodīgi noteikumi.

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

5. Saskaņā ar iesniedzējtiesas konstatēto prasītāji ir noslēguši līgumu kā patērētāji, savukārt atbildētāja banka ir komersants. Gan kredītlīguma noteikumi, kuros ir paredzēts, ka kredīts tiek indeksēts ārvalsts valūtā (1. panta 3. punkts), gan noteikumi, ar kuriem bankai ir atļauts noteikt šīs ārvalsts valūtas kursu (1. panta 3A. punkts, 10. panta 5. punkts un 12. panta 4. punkts), netika atsevišķi apspriesti. Tajā pašā laikā neviens no šiem līguma noteikumiem neatspoguļo saistošos likuma vai īstenošanas noteikumus. Turklāt katrā no šiem līguma noteikumiem ir definēts galvenais līguma priekšmets, bet tie nav formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. Visbeidzot iesniedzējtiesa ir konstatējusi, ka kredītlīguma 1. panta 3. punkts, 1. panta 3A. punkts, 10. panta 5. punkts un 12. panta 4. punkts ir pretrunā labticības prasībai un rada būtisku nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, kaitējot patērētājam, kā rezultātā iesniedzējtiesa atzina visus šos noteikumus par negodīgiem. Tādējādi visi šie līguma noteikumi nav saistoši patērētājiem, bet vienlaikus kredītlīguma turpmāka pastāvēšana bez negodīgajiem noteikumiem nav iespējama. Līdzīga vai pat identiska satura noteikumi valsts judikatūrā tiek atzīti par negodīgiem. Turklāt nesenajā valsts tiesu judikatūrā tiek arī atzīts, ka kredītlīgums, kas ir sasaistīts ar ārvalsts valūtu, nevar pastāvēt bez iepriekš minētajiem līguma noteikumiem, un tas arī atbilst Tiesas (turpmāk tekstā – “EST”) judikatūrai¹, un iesniedzējtiesa piekrīt šai nostājai.
6. Savā līdzšinējā judikatūrā EST norāda, ka atbilstīgi Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam negodīgi līguma noteikumi nav saistoši patērētājiem. Šai tiesību normai ir imperatīvs raksturs². Turklāt valsts tiesām ir pienākums atzīt, ka līgumā

¹ Skat. Tiesas spriedumus: 2019. gada 14. marts, C-118/17, *Dunai*, 52. punkts; kā arī 2019. gada 3. oktobris, C-260/18, *Dziubak*, 44. punkts.

² Skat. Tiesas spriedumus, 2006. gada 26. oktobris, C-168/05, *Mostaza Claro*, 36. punkts, 2009. gada 4. jūnijs, C-243/08, *Pannon GSM*, 25. punkts; 2010. gada 9. novembris, C-371/08, *VB Pénzugyi Lizing*, 47. punkts, kā arī Tiesas rīkojumu, 2010. gada 16. novembris, C-761/10, *Pohotovost*, 38. punkts. Skat. Tiesas spriedumus, 2012. gada 15. marts, C-453/10, *Pereničová* un *Perenič*, 28. punkts; 2012. gada 26. aprīlis, C-472/10, *Invilel*, 34. punkts; 2017. gada 26. janvāris, C-421/14, *Banco Primus*, 41. punkts; 2018. gada 17. maijs, C-147/16, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen*, 27. un 34. punkts; 2018. gada 19. septembris, C-109/17, *Bankia*, 37. un 38. punkts; kā arī 2020. gada 11. marts, C-511/17, *Lintner*, 24. punkts.

ir ietverts negodīgs noteikums ³. It īpaši tiesai ir jāinformē lietas dalībnieki par to, ka līgumā ir ietverts negodīgs noteikums ⁴, kā arī objektīvi un izsmeloši jānorāda juridiskās sekas, ko var izraisīt negodīga noteikuma svīturošana, it īpaši visa līguma spēkā neesamība un no tā izrietošie restitūcijas prasījumi ⁵. Turklāt direktīvā paredzētās aizsardzības pilnīga efektivitāte prasa, lai valsts tiesa, kas pēc savas ierosmes konstatējusi noteikuma negodīgumu, izdarītu visus secinājumus no šā konstatējuma, negaidot, ka patērētājs, kurš ir informēts par savām tiesībām, iesniedz pieteikumu, prasot, lai minētais noteikums tiktu atcelts ⁶.

- 7 Patērētājs, būdams informēts, ka līgumā ir iekļauts negodīgs noteikums, var dot savu brīvprātīgu un apzinātu piekrišanu šim noteikumam un tādējādi atjaunot tam saistošo spēku ⁷. Savukārt bez šādas patērētāja piekrišanas līguma noteikums, kas atzīts par negodīgu, principā ir jāuzskata par tādu, kas nekad nav pastāvējis, un līdz ar to tas nevar radīt sekas patērētājam, kā rezultātā tiek atjaunota faktiskā un tiesiskā situācija, kādā patērētājs atrastos bez šī noteikuma ⁸.

³ Skat. Tiesas spriedumus, 2000. gada 27. jūnijs, no C-240/98 līdz C-244/98, *Océano Grupo Editorral un Salvat Editores*, 26. un 29. punkts; 2006. gada 26. oktobris, C-168/05, *Mostaza Claro*, 27.–30., 38. un 39. punkts; 2016. gada 28. jūlijs, C-168/15, *Tomášová*, 28.–32. punkts; kā arī Tiesas rīkojumu, 2016. gada 26. oktobris, no C-568/14 līdz C-570/14, *Ferrández Oliva*, 24. punkts. Skat. Tiesas spriedumus, 2017. gada 26. janvāris, C-421/14, *Banco Primus*, 43. punkts; 2018. gada 17. maijs, C-147/16, *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen*, 29. un 37. punkts; 2018. gada 13. septembris, C-176/17, *ProfiCredit Polska*, 42. punkts; 2019. gada 3. aprīlis, C-266/18, *Aqua Med*, 27. un 52. punkts; kā arī Tiesas rīkojumu, 2018. gada 28. novembris, C-632/17, *PKO Bank Polski*, 36. punkts.

⁴ Skat. Tiesas spriedumus, 2013. gada 21. februāris, C-472/11, *Banif Plus Bank*, 29.–36. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-488/11, *Asbeek Brusse un de Man Garablto*, 52. un 53. punkts; 2019. gada 7. novembris, C-419/18 un C-483/18, *Profi Credit Polska*, 70. punkts; 2020. gada 11. marts, C-511/17, *Lintner*, 42. punkts; kā arī 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 93. punkts.

⁵ Skat. Tiesas spriedumu, 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 96.–99. punkts.

⁶ Skat. Tiesas spriedumus, 2013. gada 21. februāris, C-472/11, *Banif Plus Bank*, 28. un 36. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-397/11, *Jörös*, 42. un 48. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-488/11, *Asbeek Brusse un de Man Garablto*, 50. punkts; 2015. gada 1. oktobris, C-32/14, *ERSTE Bank Hungary*, 49. punkts; 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, 59. punkts.

⁷ Skat. Tiesas spriedumus, 2009. gada 4. jūnijs, C-243/08, *Pannon GSM*, 33. punkts; 2012. gada 14. jūnijs, C-618/10, *Banco Español de Crédito*, 63. punkts; 2013. gada 21. februāris, C-472/11, *Banif Plus Bank*, 27. punkts.

⁸ Skat. Tiesas spriedumus, 2010. gada 16. novembris, C-76/10, *Pohotovost*, 62. punkts; 2012. gada 15. marts, C-453/10, *Pereničová un Perenič*, 30. punkts; 2012. gada 26. aprīlis, C-472/10, *Invilel*, 42. punkts; 2013. gada 21. februāris, C-472/11, *Banif Plus Bank*, 27. punkts; kā arī 2013. gada 30. maijs, C-397/11, *Jörös*, 51. un 53. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-488/11, *Asbeek Brusse un de Man Garablto*, 49. punkts; kā arī Tiesas rīkojumu, 2014. gada 3. aprīlis, C-342/13, *Sebestyén*, 35. punkts.

- 8 Iepriekš minētais ir saistīts ar attiecīgajām restitūcijas sekām, kas saistītas ar summām, kuras tika samaksātas, pamatojoties uz negodīgu noteikumu ⁹.
- 9 Tomēr šīs restitūcijas sekas, kas ietver pienākumu atmaksāt summas, kas nepamatoti samaksātas, pamatojoties uz negodīgu noteikumu, nevar tikt ierobežotas laikā, to attiecinot tikai uz summām, kas samaksātas pēc tāda nolēmuma pasludināšanas, ar kuru tiesa ir atzinusi šī noteikuma negodīgumu, jo šāda aizsardzība ir nepilnīga un nepietiekama, kā arī nav ne atbilstošs, ne efektīvs līdzeklis negodīgo noteikumu izmantošanas novēršanai ¹⁰. Negodīgs noteikums nosaka saistības pilnībā, nevis tikai tiktāl, ciktāl tas ir negodīgs ¹¹. Tāpat principā nav iespējams, lai tiesa grozītu negodīga noteikuma saturu ¹², ne arī interpretētu šo noteikumu tādējādi, ka tiek mazināts tā negodīgais raksturs ¹³. Savukārt tiesa var aizstāt negodīgu noteikumu ar dispozitīvu valsts tiesību normu, bet tikai tad, ja negodīga noteikuma atcelšana izraisa visa līguma spēkā neesamību, kas patērētājam radītu īpaši nelabvēlīgas sekas ¹⁴. Tas, vai šāds gadījums iestājas, ir izvērtē strīda rašanās brīdī ¹⁵, turklāt patērētāja nostāja šajā ziņā ir saistoša tiesai ¹⁶. Pašam līgumam tomēr principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot tos, kas izriet no negodīgu līguma noteikumu svītrosanas, ja

⁹ Skat. Tiesas spriedumus, 2016. gada 21. decembris, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, *Gutierrez Naranjo*, 62., 63. un 66. punkts; 2021. gada 9. jūlijs, C-698/18 un C-699/18, *Raiffeisen Bank un BRD Groupe Soci  t   G  n  rale*, 54. punkts; 2020. gada 16. jūlijs, C-224/19 un C-259/19, *Caixabank*, 53. punkts; kā arī 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 51. punkts.

¹⁰ Skat. Tiesas spriedumu: 2016. gada 21. decembris, C-154/15, C-07/15 un C-308/15, *Guti  rrez Naranjo*, 73. un 75. punkts,

¹¹ Skat. Tiesas spriedumus, 2019. gada 26. marts, C-70/17 un C-179/17, *Abanca Corporaci  n Bancaria un Bankia*, 64. punkts; 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 70. un 80. punkts.

¹² Skat. Tiesas spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, C-618/10, *Banco Espa  ol de Cr  dito*, 69.–73. punkts; 2018. gada 13. septembris, C-176/17, *Profi Credit Polska*, 41. punkts; 2019. gada 26. marts, C-70/17 un C-179/17, *Abanca Corporaci  n Bancaria un Bankia*, 53. un 54. punkts; kā arī 2021. gada 7. novembris, no C-349/18 līdz C-351/18, *Kanyeba*, 67. punkts, 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 67. un 68. punkts.

¹³ Skat. Tiesas spriedumu, 2021. gada 18. novembris, C-212/20, *A S.A.*, 79. punkts,

¹⁴ Skat. Tiesas spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, C-26/13, *K  sler un K  slern   R  bai*, 80.–85. punkts; 2015. gada 21. janvāris, C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, *Unicaja Banco un Caixabank*, 33. punkts; 2018. gada 7. augusts, C-96/16 un C-94/17, *Banco Santander un Escobedo Cort  s*, 74. punkts; 2018. gada 20. septembris, C-51/17, *OTP Bank un OTP Faktoring*, 60. un 61. punkts; 2019. gada 14. marts, C-118/17, *Dunai*, 54. punkts; kā arī 2019. gada 26. marts, C-70/17 un C-179/17, *Abanca Corporaci  n Bancaria un Bankia*, 56.–59. un 64. punkts.

¹⁵ Skat. Tiesas spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, C-260/18, *Dziubak*, 50. un 56. punkts.

¹⁶ Skat. Tiesas spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, C-260/18, *Dziubak*, 67. un 68. punkts.

saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir juridiski iespējama, kas ir jāpārbauda saskaņā ar objektīvo pieeju ¹⁷.

- 10 Tomēr, ja saskaņā ar attiecīgajām valsts tiesību normām, ņemot vērā objektīvus kritērijus, nav iespējams saglabāt līgumu spēkā bez tajā ietvertajiem negodīgajiem noteikumiem, to var atzīt par spēkā neesošu ¹⁸. Savukārt tiesas konstatējuma par negodīgu noteikumu līgumā, kas noslēgts starp komersantu un patērētāju, sekas ir atkarīgas tikai no valsts tiesībām, ja vien tiek nodrošināta patērētājiem ar Direktīvas 93/13 normām garantētā aizsardzība ¹⁹.
- 11 Tajā pašā laikā valsts procesuālajām tiesību normās ir jāievēro efektivitātes un samērīguma principi ²⁰.
- 12 Attiecībā uz **prejudiciālā jautājuma pirmo punktu** Polijas tiesas līdz šim ir pieņēmušas, ka no Civilkodeksa 385.¹ panta 1. punkta izriet, ka pārrēķina noteikumi, kuri ir nepieļaujami līguma noteikumi, ir neiedarbīgi, proti, patērētājam nav saistoši no līguma noslēgšanas brīža (*ex tunc*), un, ņemot vērā, ka šajos noteikumos ir definēts līguma galvenais priekšmets, bez tiem pats kredītlīgums nevar būt saistošs, tādējādi viss kredītlīgums nav spēkā no paša sakuma (*ex tunc*) ²¹. Tas nozīmē, ka līgumslēdzējam pusēm ir tiesības uz savstarpējiem prasījumiem par visu nepamatotu maksājumu, kas veikti, izpildot šo līgumu, atmaksu atbilstoši Civilkodeksa 405. pantam, lasot to kopsakarā ar Civilkodeksa 410. panta 1. punktu. Prasījumam par nepamatotu maksājumu atmaksu pēc savas būtības ir beztermiņa raksturs ²², līdz ar to tam, kurš ir iedzīvojies, tas ir jāizpilda pēc tam, kad tas, kuram ir radies mantas samazinājums, viņu ir aicinājis veikt samaksu (Civilkodeksa 455. pants).

¹⁷ Skat. Tiesas spriedumus, 2012. gada 10. jūnijs, C-618/10, *Banco Español de Credito*, 65. punkts; 2014. gada 10. septembris, C-34/13, *Kusionova*, 50. punkts; 2015. gada 21. janvāris, C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, *Unrcala Banco* un *Caixabank*, 28. punkts; 2016. gada 21. aprīlis, C-377/14, *Radlinger* un *Radlingerova*, 97. punkts; kā arī 2018. gada 7. augusts, C-96/16 un C-94/17, *Banco Santander* un *Escobedo Cotes*, 73. punkts.

¹⁸ Skat. Tiesas spriedumus, 2012. gada 15. marts, C-453/10, *Perenicova* un *Perenić*, 35. un 36. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-397/11, *Jórs*, 47. punkts; 2019. gada 14. marts, C-118/17, *Dunai*, 56. punkts; 2019. gada 3. oktobris, C-260/18, *Dziubak*, 41.–45. un 47. punkts; kā arī 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 85. un 89. punkts.

¹⁹ Skat. Tiesas spriedumu, 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 88. un 90. punkts.

²⁰ Skat. Tiesas spriedumus, 2000. gada 26. oktobris, C-168/05, *Mostaza Claro*, 24. punkts; 2010. gada 16. novembris, C-76/10, *Pohotovost*, 47. punkts; 2012. gada 14. jūnijs, C-618/10, *Banco Español de Credito*, 46. punkts; 2013. gada 21. februāris, C-472/11, *Banif Plus Bank*, 26. punkts; 2013. gada 14. marts, C-415/11, *Aziz*, 50. punkts; 2015. gada 1. oktobris, C-32/14, *ERSTE Bank Hungary*, 51. punkts; 2015. gada 29. oktobris, C-8/14, *BBVA*, 24. punkts; 2019. gada 26. jūnijs, C-407/18, *Addiko Bank*, 46. punkts, kā arī 2020. gada 16. jūlijs, C-224/19 un C-259/19, *Caixabank*, 83. punkts.

²¹ Skat. judikatūru, kas minēta 2. zemsvītras piezīmē.

²² Skat. *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) 2001. gada 22. marta spriedumu, V CKN 769/00, un 2017. gada 29. septembra spriedumu, V CSK 642/16.

- 13 Tomēr iepriekšējā punktā izklāstītā valsts tiesību normu interpretācija tika grozīta pēc *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) 2021. gada 7. maija rezolūcijas pieņemšanas (III CZP 7/21). Šķiet, ka ir nepieciešams aprakstīt šo rezolūciju, lai pārbaudītu, vai tajā sniegtā interpretācija atbilst Direktīvai 93/13. Šajā rezolūcijā *Sąd Najwyższy* norādīja, ka “apgalvojums, ka negodīgs noteikums nerada sekas no sākuma (*ab initio*) un automātiski (*ipso iure*), kas tiesai ir jāņem vērā pēc savas ierosmes, pamatojoties uz tiesvedības laikā konstatētiem faktiem, atbilst tā sauktās absolūtās spēkā neesamības sankcijas pazīmēm [...]. Tomēr vienkāršu atsauci uz šo sankciju nepieļauj Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā pieņemtais princips, saskaņā ar kuru patērētājs, apzinoties noteikuma negodīgumu, var iebilst pret atteikumu piemērot to, dodot savu brīvu piekrišanu šim noteikumam, kas var notikt gan tiesā pēc tam, kad patērētājam ir sniegta izsmelīga informācija par juridiskajām sekām, ko var radīt negodīgā noteikuma svīturošana, gan ārpus tiesas, apzināti un skaidri piekrītot saistības atjaunošanai vai līguma (negodīgā noteikuma) grozīšanai. Savukārt valsts judikatūrā un doktrīnā parasti tiek pieņemts, ka viena no absolūtās spēkā neesamības pazīmēm ir tās galīgais raksturs [...]. Turklāt, ja patērētājam tiktu piešķirta kompetence vienpusēji piekrist negodīgajam noteikumam, ar ko tiktu novērsti tā trūkumi, tas neļautu pieņemt, ka uz šī noteikuma neiedarbīgumu var vienādi atsaukties katra līgumslēdzēja puse līdzīgi kā jebkura trešā persona, kurai tajā ir tiesiskā interese – un tieši šādi tradicionāli tiek raksturota spēkā neesamība [...]. Savukārt iespēja novērst neiedarbīga noteikuma trūkumu ar vēlāku, vienpusēju piekrišanu šī noteikuma saistošajam spēkam, ar ko it kā tiek aizstāta sākotnējās faktiskas piekrišanas (atsevišķas apspriešanās) šim noteikumam neesamība, rada asociāciju ar tā saukto provizoriska neiedarbīguma sankciju, kura – ja tā tiek attiecināta uz līgumu – nozīmē, ka ar to skarts līgums (tā sauktais defektīvs vai nepilns darījums) nerada iecerētās sekas (*ipso iure*, no sākuma, kas tiesai ir jāņem vērā pēc savas ierosmes), it īpaši nerada pienākumu izpildīt apspriestas saistības, bet, atšķirībā no spēkā neesoša līguma, var turpmāk radīt sekas ar atpakaļejošu spēku, ja viena no pusēm vai trešā persona ir sniegusi labojošu gribas izteikumu, bet gadījumā, ja tiek atteikts sniegt to vai ir beidzies laiks tā sniegšanai – tas kļūst galīgi neiedarbīgs jeb spēkā neesošs [...]. Provizorisks neiedarbīgums arī atšķiras no spēkā neesamības ar to, ka pušu gribas izteikumi provizorisks laikā saglabā savu juridisko spēku, proti, tie var radīt juridiskas sekas nākotnē, vai vismaz viena no pusēm, kas ir sniegusi savus gribas izteikumus, zaudē iespēju pašai izlemt, vai šīs sekas radīsies, nevar brīvi atsaukt savu gribas izteikumu un šajā ziņā, būdama nedrošības stāvoklī, tas tai ir “saistošs” [...]”.
- 14 Tādējādi pastāv divi galvenie argumenti, kas liedz pieņemt tēzi, ka negodīgi līguma noteikumi ir absolūti spēkā neesoši, vienlaikus attaisnojot secinājumu, ka tiem ir piemērojama tā sauktā “provizoriska neiedarbīguma” sankcija. Pirmais arguments ir tāds, ka līguma vai tā noteikuma absolūtā spēkā neesamība ir galīga, turpretī negodīgam līguma noteikumam patērētājs var piekrist.
- 15 Tomēr iesniedzējtiesa uzskata, ka nekas neliedz valsts tiesām, piemērojot tā saukto valsts tiesību atbilstīgu interpretāciju, veikt tādu tiesību normu par tiesisku darījumu absolūto spēkā neesamību interpretāciju (Civilkodeksa 58. panta

1. punkts 3. punkts), kurā ir ņemti vērā Direktīvas 93/13 mērķi un EST judikatūra. Līdz ar to valsts tiesas varētu pieņemt, ka nepieļaujams līguma noteikums ir spēkā neesošs Civild kodeksa 58. panta izpratnē, tomēr ievērojot to, ka patērētājs var to leģitimēt (labot), sniedzot gribas izteikumu, ar ko *ex tunc* tiek atjaunota šī noteikuma spēkā esamība.

- 16 Savukārt otrais arguments, ko pauž *Sąd Najwyższy*, ir saistīts ar to, ka saskaņā ar Polijas tiesībām uz līguma absolūto spēkā neesamību var atsaukties visas līgumslēdzējas puses, kā arī trešās personas, savukārt uz negodīga līguma noteikuma saistošā spēkā neesamību var atsaukties tikai patērētājs, bet gan ne komersants. EST pati ir norādījusi uz potenciālām sekām, ko rada negodīga noteikuma svīturošana no kredītīguma, kā rezultātā šis līgums ir spēkā neesošs, un līdz ar to nosaka kredītņēmējam pienākumu atmaksāt bankai kredīta pamatsummu²³. Tā kā EST skaidri ir norādījusi uz bankas iespēju pieprasīt kredīta pamatsummas atmaksu kā negodīga līguma noteikuma saistošā spēka neesamības sekām, ir loģiski, ka tā piekrīt bankas iespējai atsaukties uz šī noteikuma saistošā spēka neesamību un uz no tā izrietošo kredītīguma spēkā neesamību.
- 17 Ņemot vērā minēto, nav attaisnota pamata secināt, ka nepieļaujami līguma noteikumi būtu jāuzskata par tādiem, kuriem būtu piemērojama provizoriska neiedarbīguma sankcija. Tomēr vispirms šī sankcija, šķiet, neatbilst Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā noteiktajām prasībām. Turklāt EST ir noteikusi, ka valsts tiesai ir jāņem vērā visas negodīga līguma noteikuma saistošā spēka neesamības sekas, negaidot, līdz patērētājs iesniedz atbilstošo pieteikumu²⁴. Taču provizoriska neiedarbīguma sankcija tādā tvērumā, kas norādīts iepriekš minētajā *Sąd Najwyższy* rezolūcijā, pat liek valsts tiesām sagaidīt šādu patērētāja pieteikumu, jo pirms tās iesniegšanas līguma noteikuma (tādējādi arī visa līguma) spēkā esamība paliek apturēta.
- 18 Saskaņā ar minēto rezolūciju patērētāja pieteikuma saturam ir jābūt ļoti formalizētam (kvalificētam). Prasība iesniegt šāda satura pieteikumu neizriet no Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta, Civild kodeksa 385.¹ panta, jebkurām citām Savienības vai valsts tiesību normām, kā arī tā nebija norādīta judikatūrā pirms *Sąd Najwyższy* 2021. gada 7. maija rezolūcijas. Rezultātā tas, ka patērētājiem (kuri bieži vien nav informēti par piemērojamo tiesību normu saturu) tiek izvirzīts nosacījums par minētā satura pieteikuma iesniegšanu un noteikts, ka šī nosacījuma

²³ Skat. Tiesas spriedumus, 2014. gada 30. aprīlis, C-26/13, *Käsler* un *Käslerné Rábai*, 84. punkts; 2018. gada 20. septembris, C-51/17, *OTP Bank* un *OTP Faktoring*, 61. punkts; 2019. gada 26. marts, C-70/17 un C-179/17, *Abanca Corporacion Bancaria* un *Bankia*, 58. punkts; 2020. gada 3. jūnijs, C-125/18, *Gómez del Moral Guasch*, 63. punkts; 2020. gada 25. novembris, C-269/19, *Banca B*, 34. punkts.

²⁴ Skat. Tiesas spriedumus, 2013. gada 21. februāris, C-472/11, *Banif Plus Bank*, 28. un 36. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-397/11, *Jörös*, 42. un 48. punkts; 2013. gada 30. maijs, C-488/11, *Asbeek Brusse* un *de Man Garablto*, 50. punkts; 2015. gada 1. oktobris, C-32/14, *ERSTE Bank Hungary*, 49. punkts; 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, 59. punkts.

izpilde nosaka vērtējumu par to, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts ir piemērojams, šķiet, ir pretrunā šai tiesību normai un efektivitātes principam, kā arī rada šaubas, ņemot vērā tiesiskās drošības principu.

- 19 Attiecībā uz **prejudiciālā jautājuma otro punktu** turpmākas sekas tam, ka negodīgi līguma noteikumi tiek atzīti par tādiem, kuriem ir piemērojama provizoriska neiedarbīguma sankcija, arī ir pretrunā Direktīvas 93/13 noteikumiem. Kamēr pastāv provizoriskais stāvoklis, kredīta devējs nevar prasīt šajā līgumā noteikto saistību pildīšanu. Tomēr saskaņā ar esošo judikatūru par provizoriska neiedarbīguma stāvokli [...] tas nevar arī prasīt atdot veiktu nepamatotu maksājumu, jo lēmums par to, vai noteikums un līgums ir saistoši, principā ir patērētāja ziņā. Tā kā kredīta devējs nevar iesniegt šādu pieprasījumu un tādējādi nevar panākt, ka tā restitūcijas prasījumi kļūst izpildāmi saskaņā ar Civillkodeksa 455. pantu [...], noilguma termiņā sākums tiem nav nosakāms. Situācija mainās tikai tad, ja patērētājs vai nu apstiprina negodīgu noteikumu, tādējādi noteikums un līgums kļūst iedarbīgi ar atpakaļejošu spēku, vai arī atsakās to apstiprināt [...], tādējādi līgums paliek spēkā ar aizstājošu noteikumu (ja ir izpildīti attiecīgie nosacījumi) vai līgums kļūst pilnīgi un pastāvīgi neiedarbīgs (spēkā neesošs). Šis pastāvīgais neiedarbīgums (spēkā neesamība) ir līdzvērtīgs stāvoklim, kurā “tiesiskais darījums, kas nosaka pienākumu izpildīt saistību, bija spēkā neesošs un nav kļuvis par spēkā esošu pēc saistības izpildes” Civillkodeksa 410. panta 2. punkta beigu daļas izpratnē (*condictio sine causa*), kā arī “tiesiska darījuma spēkā neesamībai” Civillkodeksa 411. panta 1. punkta izpratnē. Patērētāja stāvoklis ir labvēlīgāks nekā komersanta stāvoklis, jo jebkurā brīdī kredīta ņēmējs var izbeigt provizoriska neiedarbīguma stāvokli, piekrītot tam, ka negodīgs noteikums ir saistošs, vai atsakoties dot piekrišanu, ievērojot, ka saskaņā ar EST judikatūru šādu izteikumu efektivitāte ir atkarīga no tā, vai viņš iepriekš bija pienācīgi informēts par šī negodīguma sekām. Līdz ar to var rasties jautājums par to, vai un, pakārtoti, kad patērētāja restitūcijas prasījumu izvirzīšana – kaut vai ārpus tiesas kārtībā –, pieņemot visa līguma pastāvīgo neiedarbīgumu (spēkā neesamību), var tikt uzskatīta par netiešu atteikumu apstiprināt noteikumu un līguma spēka zaudēšanas seku apstiprināšanu, kas rada tā pastāvīgo neiedarbīgumu (spēkā neesamību). Problemātisks ir tas, ka, saskaroties ar šādu pieprasījumu, kredīta devējs var nezināt par to, vai, to formulējot, patērētājs bija pienācīgi informēts par noteikuma negodīguma sekām (piemēram, par visiem restitūcijas prasījumiem, kas saistīti ar līguma pilnīgu un pastāvīgu spēkā neesamību). Tas ir svarīgs jautājums, jo tas nosaka kredīta devēja restitūcijas prasījumu noilguma termiņa sākumu, kā arī iespēju pieprasīt, ka tie kļūst izpildāmi (Civillkodeksa 455. pants), un veikt to ieturēšanu (Civillkodeksa 498. panta 1. punkts) [...] ²⁵.
- 20 Vislielākos iebildumus pret šo *Sqd Najwyższy* rezolūciju rada secinājums, ka noilguma termiņš komersanta prasījumam patērētājam atmaksāt saņemto maksājumu sākas tikai brīdī, kad tas ir iesniedzis paziņojumu par to, vai tas piekrīt

²⁵ Skat. *Sqd Najwyższy* septiņu tiesnešu 2021. gada 7. maija rezolūciju, III CZP 6/21.

negodīga līguma noteikuma un visa līguma spēkā neesamībai, vai arī tas piekrīt šim līguma noteikumam. Vispirms šī nostāja, šķiet, pārkāpj līdzvērtīguma principu. Proti, saskaņā ar Polijas civiltiesību vispārējo principu, kas izriet no Civilkodeksa 120. panta 1. punkta, noilguma termiņš prasījumam par nepamatotu maksājumu atmaksu sākas šī maksājuma veikšanas dienā²⁶, tostarp gadījumā, kad maksājums tika veikts, izpildot spēkā neesošu līgumu, pat tad, ja maksājuma veicējs neapzinājās, ka līgums ir spēkā neesošs un tas veic nepamatotu maksājumu²⁷. Ja patērētājs vispār neiesniegtu nekādu pieteikumu (un tajā pašā laikā viņam netiktu noteikts šī pieteikuma iesniegšanas termiņš), komersanta prasījumam pret šo patērētāju nekad nebūtu iestājies noilgums. Citas iespējamās sekas ir situācija, kurā patērētājs pirms civilprocesa uzsākšanas ir paziņojis, ka viņš nepiekrīt līgumā ietvertajiem negodīgajiem līguma noteikumiem un piekrīt līguma spēkā neesamībai. Patērētāja ieskatā šāds paziņojums būtu pietiekams un tā rezultātā sāktos bankas prasījuma noilguma termiņš, savukārt vēlākā civilprocesa posmā banka varētu apgalvot, ka patērētāja paziņojums nav radījis tiesiskas sekas, jo “tam nav pievienota patērētāja skaidra deklarācija, ka viņš ir saņēmis izsmēlošu informāciju” par kredītlīguma spēkā neesamības sekām. Tādējādi iespējama patērētāja zināšanu trūkums tiks izmantots pret viņu pašu, savukārt šāda komersanta makjavelistiskā procesuālā taktika būtu pamatota ar valsts tiesības normām, kuras tiek interpretētas atbilstoši *Sqd Najwyższy* 2021. gada 7. maija rezolūcijai.

- 21 Turklāt minētās *Sqd Najwyższy* nostājas sekas ir tādas, ka komersanta prasījuma noilguma termiņš vienmēr sākas vēlāk nekā patērētāja prasījuma noilguma termiņš.
- 22 Turklāt aprakstītajā situācijā komersants atrodas labvēlīgākā tiesiskajā situācijā ne tikai attiecībā pret patērētāju, ar ko viņš ir noslēdzis līgumu, kurā ir ietverti nepieļaujami noteikumi, kuru dēļ šis līgums ir spēkā neesošs. Proti, ja banka noslēgtu kredītlīgumu, kas izrādītos absolūti spēkā neesošs, t.i., spēkā neesošs tādēļ, jo tas ir pretrunā likumam vai sociālajām normām (Civilkodeksa 58. panta 1. un 2. punkts), nevis tādēļ, ka tajā ir iekļauti nepieļaujami līguma noteikumi (Civilkodeksa 385.¹ pants), tad noilguma termiņš bankas prasījumam pret kredītaņēmēju par kredīta pamatsummas atdošanu sāktos, tiklīdz šī pamatsumma tiek izmaksāta, saskaņā ar iepriekš minēto vispārīgo principu, kas izriet no Civilkodeksa 120. panta 1. punkta. Šādā gadījumā bankas prasījuma noilgums iestātos daudz agrāk nekā identiskam prasījumam, kas balstīts uz līguma spēkā neesamību, kura izriet no negodīgu noteikumu ietveršanas līgumā. Tādējādi bankas prasījuma noilguma termiņš sākas, vēlākais, kad līgums ir spēkā neesošs saistībā ar negodīgu līguma noteikumu ietveršanu tajā. Bankas prasījuma noilguma termiņš sāktos vēlāk, ja līgumā nebūtu ietverti negodīgi līguma

²⁶ skat.:

²⁷ Skat. *Sqd Najwyższy* spriedumus, 2010. gada 8. jūlijs, II CSK 126/10; 2014. gada 16. decembris, III CSK 36/14; kā arī 2016. gada 23. jūnijs, V CNP 55/15.

noteikumi, kā arī ja tas būtu absolūti spēkā neesošs. Tāpat noilguma termiņš patērētāja prasījumam par nepamatotu maksājumu atmaksu sākas agrāk.

- 23 Līdz ar to banka, kura ir sagatavojusi līgumu, kurā ir ietverti negodīgi līguma noteikumi, bez kuriem šis līgums nevar pastāvēt, atrastos labvēlīgākā tiesiskajā stāvoklī nekā personas katrā no trīs aprakstītajām situācijām. Šķiet, ka tik tālejoša bankas privileģēšana ir pretrunā līdzvērtības principam. Tāpat rodas šaubas par to, vai tik labvēlīgas situācijas radīšana komersantam nepārkāpj arī efektivitātes principu un Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktu, ņemot vērā, ka komersants, kurš ir negodīga līguma autors, faktiski iegūst garantiju, ka tā prasījumam neiestāsies noilgums, ja patērētājs iepriekš skaidri nav informējis, ka viņš apzinās negodīgu noteikumu ietveršanu līgumā un no tā izrietošās tiesiskās sekas. Turklāt, ja patērētājs nav iesniedzis šādu paziņojumu vispār (kas ir iespējami, it īpaši ņemot vērā, ka patērētāji bieži vien nezina savas tiesības), komersanta prasījumam par tā izpildīto maksājumu atgūšanu nekad neiestāsies noilgums (pat pēc vairākiem gadiem), kas savukārt ir nebijusi situācija Polijas civiltiesībās, kuru pamatprincips ir tas, ka mantiskām prasībām iestājas noilgums (Civilkodeksa 117. pants).
- 24 Ja patērētājs prasa komersantam veikt maksājumu, pamatojoties uz apgalvojumu, ka pušu noslēgtais līgums ir spēkā neesošs, jo tajā ir iekļauti nepieļaujami līguma noteikumi, tad loģiskas sekas tam ir tādas, ka šis patērētājs nepiekrīt šiem līguma noteikumiem un apzinās līguma spēkā neesamības sekas. Šāda paziņojuma saturs ir saprotams (Civilkodeksa 65. panta 1. punkts), un patērētājs pietiekami pauž savu gribu (Civilkodeksa 60. panta 1. punkts). Līdz ar to komersantam, kurš ir saņēmis šādu patērētāja paziņojumu (Civilkodeksa 61. panta 1. punkts), ir jāsaprot, ka patērētājs apzinās sekas, ko rada līguma spēkā neesamība, un viņš tām piekrīt. Tātad, vēlākais no šī brīža, ir jāsāk aprēķināt komersanta prasījuma noilguma termiņu.
- 25 Turklāt vismaz atsevišķos gadījumos ir iespējams atrast argumentus, kas pamato vēl tālāk ejošu nostāju, proti, ka – saskaņā ar vispārējo principu – bankas prasījuma noilguma termiņš sākas jau brīdī, kad banka ir veikusi maksājumu vai arī no nedaudz vēlāka datuma. Tā kā bankai ir ļoti kompetents juridiskais dienests, šķiet, ir pamatoti secināt, ka, ievērojot pienācīgu rūpību, tai vajadzēja daudz agrāk apzināties to, ka tās sagatavotajā līgumā ir ietverti negodīgi noteikumi. Tā kā bankai jau no paša sākuma vajadzēja zināt, ka līgumā ir ietverti nepieļaujami noteikumi, kuru dēļ pusēm ir jāatmaksā savstarpēji veiktie maksājumi, tad pienācīgas rūpības apsvērumi prasīja, lai tā jau tobrīd veiktu pasākumus ar mērķi atgūt savus maksājumus vai vismaz panākt vienošanos ar patērētāju.
- 26 Svarīgi ir arī tas, ka *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšavas apgabaltiesa – Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības tiesa) savā 2010. gada 27. decembra spriedumā atzina par nepieļaujamu un aizliedza bankai attiecībās ar patērētājiem izmantot standarta līguma “Līgums par CHF valūtā indeksēto hipotekāro kredītu fiziskām personām [...]” noteikumu, kura redakcija ir identiska pušu noslēgtā līguma 10. panta

5. punktam, tādējādi ne vēlāk kā brīdī, kad šis noteikums tika ierakstīts reģistrā, atbildētāja banka apzinājās, ka tas ir nepieļaujams līguma noteikums.

- 27 Pat ja tiktu pieņemts, ka tieši no patērētāja ir atkarīgs, vai līgums kļūst galīgi neiedarbīgs (spēkā neesošs), nav iespējams pieņemt bankas attieksmi, kura apzinās, ka tās sagatavotajā līgumā ir ietverti nepieļaujami līguma noteikumi, un, neskatoties uz to, noliedz šo faktu vai pat slēpj to no patērētāja. Savukārt, ja tiktu pieņemts, ka bankas prasījuma par kredīta pamatsummas atmaksu noilguma termiņš ir jāaprēķina tikai no brīža, kad patērētājs ir iesniedzis kvalificētā satura paziņojumu, ne tikai ir uzskatāms par šādas komersanta nostājas apstiprinājumu, bet pat tās veicināšanu, ņemot vērā, ka komersants iegūst garantiju, ka viņa prasījumam neiestāsies noilgums. Šī iemesla dēļ aplūkojamā nostāja iesniedzējtiesas ieskatā ir pretrunā Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktam un efektivitātes principam.
- 28 Attiecībā uz **prejudiciālā jautājuma trešo punktu** ir jāuzsver, ka tiek pieņemts, ka patērētāja prasījums par nepamatotu maksājumu atmaksu kļūst izpildāms (Civilkodeksa 455. pants) tikai pēc tam, kad tas ir iesniedzis apzinātu un brīvprātīgu paziņojumu, kurā tas ir paudis piekrišanu līguma spēkā neesamības atzīšanai. Tā kā līdz šī paziņojuma iesniegšanas brīdim pastāv provizorisks neiedarbīguma stāvoklis, patērētājs nevar efektīvi prasīt atmaksāt nepamatotu maksājumu, kas nozīmē, ka tikai no šī datuma rodas bankas pienākums maksāt likumiskos nokavējuma procentus (Civilkodeksa 481. panta 1. un 2. punkts).
- 29 Iesniedzējtiesa uzskata, ka šāds ierobežojums patērētāja tiesībām uz nokavējuma procentu pieprasīšanu ir pretrunā līdzvērtības principam, jo saskaņā ar vispārējiem civiltiesību principiem beztermiņa prasījums kļūst izpildāms pēc aicinājuma veikt samaksu saņemšanas. Tādējādi papildu prasības noteikšana pasliktina šī patērētāja situāciju un ierobežo viņa tiesības. Šī nostāja ir pretrunā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam, kā arī efektivitātes principam. To ir arī atzīmējusi EST, kura ir norādījusi, ka “nokavējuma procentu mērķis ir sodīt parādnieku par pienākuma atmaksāt aizdevumu līgumā paredzētajos termiņos nepildīšanu, atturēt šo parādnieku no saistību izpildes kavēšanas un – attiecīgā gadījumā – atlīdzināt aizdevējam maksājuma nokavējuma rezultātā radušos zaudējumus”²⁸. Savukārt tiesību pieprasīt šos procentus ierobežošana laikā ir jāuzskata par tādu, kas pielīdzināma ierobežojumam patērētāja tiesībām uz restitūcijas prasījumiem saistībā ar to, ka komersants ir iekasējis summas, pamatojoties uz negodīgiem līguma noteikumiem, ko Tiesa ir atzinusi par nepieļaujamu²⁹. Līdz ar to patērētāja tiesību pieprasīt likumiskos nokavējuma procentus ierobežošana, šķiet, ir pretrunā efektivitātes principam, vēl jo vairāk

²⁸ Skat. Tiesas spriedumus, 2018. gada 7. augusts, C-96/16 un C-94/17, *Banco Santander un Escobedo Cortés*, 76. punkts; 2021. gada 10. jūnijs, C-192/20, *Prima Banka Slovensko*, 39. punkts.

²⁹ Skat. Tiesas spriedumu, 2016. gada 21. decembris, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, *Gutiérrez Naranjo*, 73. un 75. punkts.

tāpēc, ka tajā pašā laikā tas nozīmē komersanta rīcības apstiprinājumu, kurš tīši kavē patērētāja prasījuma apmierināšanu, tostarp cenšas vilcināt tiesvedību.

- 30 Attiecībā uz **prejudiciālā jautājuma ceturto punktu** iesniedzējtiesa vispirms vērš uzmanību uz *Sąd Najwyższy* 2021. gada 29. jūlija lēmumu (I CSKP 146/21), saskaņā ar kuru, “ja kredītlīgums tiek atzīts par spēkā neesošu, pusēm ir jāatdod viena otrai nepamatotie maksājumi, proti, viss, ko tās faktiski ir saņēmušas. Tādējādi bankai ir jāatmaksā kredīta ņēmējam summas, ko tā ir saņēmusi kā kredīta atmaksas maksājumus, kuri pārsniedza maksājamās summas, t.i., tādas, kuras tika aprēķinātas, neizmantojot indeksācijas noteikumus, kopā ar procentiem un komisijas naudu, peļņas normu, zema ieguldījuma apdrošināšanu u.tml., kuras arī tika aprēķinātas, neizmantojot šos noteikumus. Jāuzsver, ka atbildētāja banka faktiski saņēma kredīta pamatsummas atmaksu ar procentiem pēc LIBOR likmes, tādējādi šķiet apšaubāmi pieņemt, ka pušu savstarpējam norēķinam būtu jāpiemēro procenti pēc WIBOR likmes, ko tā būtu saņēmusi, ja būtu tikuši noslēgti spēkā esoši līgumi par kredītu PLN valūtā. Šajā kontekstā ir jāuzsver, ka nepamatota maksājuma, tāpat kā nepamatotas iedzīvošanās atprasījuma mērķis ir nevis kompensēt kaitējumu, kas radīts personai, kurai ir radies mantas samazinājums, bet gan atgūt vērtību, kas ir nepamatoti pārgājusi citas personas īpašumā, tādējādi viņas prasījums attiecas tikai uz tāda priekšmeta atdošanu, ko iedzīvojusies persona ir ieguvusi. Tāpat ir svarīgi, lai kredīta līguma spēkā neesamības atzīšanas seku noteikšanas rezultātā netiktu atņemta aizsardzība, kas patērētājiem ir garantēta ar noteikumiem Direktīvā 93/13, kuras mērķis tostarp ir panākt tās 7. pantā paredzēto preventīvo iedarbību [..]. Tomēr nevar nepamanīt, ka procentu piemērošana kredīta maksājumiem pēc LIBOR likmes, ja CHF valūtā indeksēta kredīta līgums tiktu atzīts par spēkā neesošu, kā arī no tā izrietošā atzīšana, ka kredīta atmaksas maksājumi ir bijis jāveic, neņemot vērā indeksāciju ārvalsts valūtā (kas nozīmē, ka hipotētiski tiek pieņemts, ka tika veikts maksājums, kas balstīts uz kredītu PLN valūtā), rada kredīta devējam nopietnu sankciju, un neatkarīgi no tā bez tiesiska pamata kredīta ņēmējs tiek nostādīts labvēlīgākā situācijā salīdzinot ar kredīta ņēmēju, kurš izmanto kredītu, kas izmaksāts PLN valūtā, kam piemēro augstāku procentu likmi WIBOR”.
- 31 *Sąd Najwyższy* ieskatā, summa, kas jāmaksā patērētājam, ir jāsamazina par procentiem, kuri būtu pienākušies bankai no kredīta ņēmēja, ja hipotētiski kredīta līgums būtu bijis spēkā. Šāda nepieciešamība samazināt patērētājam pienākošās summas ir izskaidrojama ar to, ka maksājumu atmaksa pilnā apmērā nozīmētu, ka viņš pats būtu nepamatoti iedzīvojies.
- 32 Iesniedzējtiesai ir šaubas par to, vai šī nostāja atbilst Direktīvas 93/13 noteikumiem. Saskaņā ar Civillkodeksa 405. pantu, lasot to kopsakarā ar Civillkodeksa 410. panta 1. punktu, nepamatoti maksājumi ir jāatmaksā. Šajās tiesību normās nav paredzēta iespēja ierobežot atprasījuma apmēru ar iespējamiem ieguvumiem, kas izriet no izdevumu ietaupījumiem, kuri maksājuma veicējam būtu radušies, ja tas būtu noslēdzis spēkā esošu līgumu. Izklāstītā *Sąd Najwyższy* nostāja šķiet esam pretrunā līdzvērtības principam, jo ar to tiek ierobežotas patērētāju tiesības uz tādu nepamatotu maksājumu atgūšanu, ko tie ir

veikuši attiecībā pret citām personām, kuras arī ir veikušas nepamatotus maksājumus, bet tās var prasīt šī maksājuma atmaksu pilnā apmērā. Turklāt patērētājs, kurš ir veicis nepamatotu maksājumu saskaņā ar spēkā neesošu līgumu, atrodas nelabvēlīgākā situācijā nekā pati banka, kas var prasīt patērētājam samaksāt visu kredīta pamatsummu.

- 33 Iesniedzējtiesa uzskata, ka aprakstītā situācija ir pretrunā arī efektivitātes principam. Tas nozīmē, ka pret patērētāju izturas nelabvēlīgāk nekā pret komersantu, un tas, pirmkārt, var atturēt patērētāju no tam pienākošos prasījumu apmierināšanas, un, otrkārt, var iedrošināt komersantu izmantot nepieļaujamus līguma noteikumus. Jāatzīmē, ka, lai gan kredītlīgums ir spēkā neesošs nepieļaujamu līguma noteikumu dēļ, praksē maksājamo summu bilance starp kredītaņēmēju un banku ir gandrīz identiska, kā tas būtu, ja tiem būtu saistošs spēkā esošs kredītlīgums. Pušu savstarpējo maksājumu apmērs būs gandrīz tāds, it kā kredītaņēmējs būtu atmaksājis kredīta pamatsummu ar procentiem. Tajā pašā laikā ar pieņēmumu, ka patērētājam pienākošās summas ir iespējams samazināt ar hipotētisku kredīta procentu ekvivalentu, tiktu pārkāpts efektivitātes princips tādā pašā veidā kā tad, ja bankām tiktu piešķirtas tiesības pieprasīt no patērētāja summas par kapitāla ārpuslīgumisku izmantošanu (uz to attiecas lieta C-520/21).
- 34 Turklāt attiecīgā patērētāja prasījuma atmaksāt maksājumu, kas veikts, pamatojoties uz negodīgu noteikumu dēļ spēkā neesošu līgumu, ierobežojums, šķiet, ir ļoti līdzīgs patērētāja ar atlīdzināšanu saistītas prasības ierobežošanai laikā, ko EST ir atzinusi par nepieļaujamu 2016. gada 21. decembra spriedumā³⁰. Vienīgā atšķirība ir tāda, ka saskaņā ar *Sąd Najwyższy* 2021. gada 29. jūlija lēmumu patērētāja restitūcijas prasījums tiek ierobežots attiecībā uz apmēru, savukārt Tiesas 2016. gada 21. decembra spriedums attiecas uz patērētāja restitūcijas prasījuma ierobežošanu laikā. Šī iemesla dēļ iesniedzējtiesas ieskatā var uzskatīt, ka patērētāja prasījuma atmaksāt nepamatotu maksājumu, kas veikts, izpildot spēkā neesošu līgumu, ierobežošana ar hipotētisku kapitāla procentu ekvivalentu pārkāpj efektivitātes un līdzvērtības principu, kā arī ir tieši pretrunā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam un 7. panta 1. punktam.
- 35 **Prejudiciālo jautājumu saistība ar šīs lietas atrisināšanu.**
- 36 Šajā tiesvedībā iesniedzējtiesai ir jānosaka visas sekas, kas saistītas ar kredītlīguma spēkā neesamību, un jāinformē par to lietas dalībnieki, it īpaši prasītāji. Pienākums informēt patērētāju par līguma, kurā ietverti negodīgi noteikumi, spēkā neesamības sekām izriet gan no Savienības tiesiskā regulējuma³¹, gan valsts tiesībām³². Viena no kredītlīguma spēkā neesamības

³⁰ Skat. Tiesas spriedumu, 2016. gada 21. decembris, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, *Gutiérrez Naranjo*, 73. un 75. punkts.

³¹ Skat. Tiesas spriedumu, 2021. gada 29. aprīlis, C-19/20, *Bank BPH*, 96.–99. punkts.

³² Skat. *Sąd Najwyższy* 2020. gada 15. septembra rezolūciju, III CZP 87/19; *Sąd Najwyższy* 2021. gada 7. maija rezolūciju, III CZP 6/21, un *Sąd Najwyższy* 2021. gada 27. jūlija rezolūciju, V CSKP 49/21.

būtiskajām sekām ir bankas prasījums par pamatsummas atmaksu, un abām pusēm ir būtiski zināt, vai minētajam bankas prasījumam ir iestāties noilgums. Tādējādi iesniedzējtiesa uzskata, ka šajā lietā ir jāanalizē šis jautājums un jāinformē lietas dalībnieki par šīs analīzes rezultātiem. Jāatzīst, ka aplūkojamajā lietā tiesa 2020. gada 27. oktobrī ir informējusi prasītājus, ka līguma spēkā neesamības dēļ banka var prasīt atmaksāt pamatsummu, taču tā nav sniegusi informāciju, vai šim prasījumam ir iestāties noilgums.

- 37 Svarīgi ir arī noteikt, no kura datuma prasītājiem ir tiesības saņemt likumiskos nokavējuma procentus no atbildētājas bankas. Saskaņā ar jauno judikatūras virzienu (kas parādījās pēc *Sqd Najwyższy* 2021. gada 7. maija rezolūcijas), šie procenti būtu maksājami tikai no dienas, kad patērētājs ir sniedzis apzinātu un brīvprātīgu paziņojumu, ka tas apzinās līguma spēkā neesamības sekas un piekrīt tām. Šim jautājumam ir būtiska finansiāla nozīme.
- 38 Būtiska nozīme ir arī jautājumam par to, vai summa, ko prasītājiem pienākas no atbildētājas, ir jāsamazina par to procentu apmēru, kas bankai hipotētiski būtu pienācies, ja kredītlīgums nebūtu bijis spēkā neesošs. Proti, prasītāji pakārtoti prasa atbildētājam atmaksāt summu 52 270 PLN apmērā kā atlīdzību par visiem ikmēneša kredīta atmaksas maksājumiem, kas veikti laikposmā no 2009. gada 18. augusta līdz 2011. gada 19. decembrim, līguma spēkā neesamības dēļ. Gadījumā, ja tiktu atzīts, ka prasītāji var pieprasīt visu kredīta ikmēneša maksājumu atmaksu pilnā apmērā, minētā pakārtotā prasība tiktu pilnībā apmierināta. Savukārt attiecīgā pakārtotā prasība būtu daļēji jānoraida, ja tiktu atzīts, ka prasītāju prasījums būtu jāsamazina par iespējamo kapitāla procentu vērtību, kas atbildētājam būtu pienākusies no prasītājiem, ja līgums būtu bijis spēkā esošs. Hipotētisko procentu apmērs, ar ko būtu jāsamazina prasītājiem pienākušās summas, būtu precīzi jāaprēķina.
- 39 **Prejudiciālais jautājums un priekšlikums par risinājumu.**
- 40 Tādējādi iesniedzējtiesa ierosina Tiesai uz uzdoto jautājumu atbildēt apstiprinoši, ņemot vērā iepriekš izklāstītos argumentus, kurus var rezumēt šādi.
- 41 Pirmkārt, provizoriska neiedarbīguma sankcija neatbilst prasībai, ka negodīgi noteikumi (un līgums, kurā tie ir ietverti) būtu jāatzīst par “tādiem, kas nekad nav pastāvējuši, un tādiem, kas nerada sekas patērētājam”. Turklāt Direktīvā 93/13 ir paredzēts, ka negodīgs līguma noteikums patērētājam nav saistošs no līguma noslēgšanas brīža (*ex tunc*) un ka valsts tiesai tas ir jākonstatē pēc savas ierosmes, negaidot, līdz patērētājs pauž savu nostāju, savukārt līguma (līguma noteikuma) provizoriska neiedarbīguma gadījumā līgums nav saistošs patērētājam tikai pēc tam, kad patērētājs ir iesniedzis kvalificēta satura paziņojumu vai pēc tam, kad ir beidzies termiņš šī paziņojuma iesniegšanai. Direktīvas 93/13 paredzētās aizsardzības piešķiršanas patērētājam pakārtošana tam, vai tas ir iesniedzis šādu paziņojumu, nav attaisnojama ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta saturu, tā neīsteno Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā paredzēto mērķi, un, pats galvenais, tā pārkāpj efektivitātes principu.

- 42 Otrkārt, ja tiktu atzīts, ka termiņš bankas prasījumam atmaksāt pamatsummu, kas tika izmaksāta, izpildot spēkā neesošu kredītlīgumu, sākas brīdī, kad patērētājs iesniedz paziņojumu par to, ka viņš nepiekrīt negodīgajiem līguma noteikumiem, apzinās līguma spēkā neesamības sekas un tām piekrīt, nostāda banku labvēlīgākā situācijā attiecībā gan attiecībā pret patērētāju, gan pret citiem komersantiem, kuri atrodas līdzīgā tiesiskajā situācijā. Ja bankas prasījuma noilguma termiņš sākas vēlāk nekā tad, ja līgums būtu absolūti spēkā neesošs, tas nozīmē, ka no šāda viedokļa bankai būtu izdevīgāk noslēgt ar patērētāju līgumu, kurā ir ietverti nepieļaujami līguma noteikumi. Tas būtu pretrunā līdzvērtības principam, tāpat kā fakts, ka bankas prasījuma noilgums var iestāties vēlāk par patērētāja prasījumu vai pat nekad neiestāties (ja patērētājs nav apzinājies, ka līgums ietver negodīgus noteikumus vai pat ir apzinājies, bet nav iesniedzis attiecīgu paziņojumu, vai ir iesniedzis šādu paziņojumu, bet tā saturs ir nepietiekams). Tajā pašā laikā tik tālejošā bankas privileģēšana, kura izmanto negodīgus līguma nosacījumus, neīsteno Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā paredzētos mērķus. Visbeidzot, ja tiktu pieņemta aplūkotā nostāja, tas nostādītu patērētāju situācijā, kurā tam nav pārliecības par to, kad bankas prasījumam iestājas noilgums, jo pat tad, ja patērētājs iesniegtu paziņojumu, ka viņš nepiekrīt negodīgajiem noteikumiem, apzinās līguma spēkā neesamības sekas un piekrīt tām, var izrādīties nepietiekami. Proti, banka var iebilst, ka, neskatoties uz to, patērētājs, iesniedzot minēto paziņojumu, nav pilnībā apzinājies savas tiesības.
- 43 Treškārt, ja tiktu atzīts, ka tikai no brīža, kad patērētājs ir iesniedzis minēto paziņojumu, viņa prasījums atmaksāt nepamatotu maksājumu kļūst izpildāms un tikai no šī brīža patērētājam pienākas likumiskie nokavējuma procenti no komersanta, tas arī būtu pretrunā līdzvērtības principam. Proti, līdzīgās situācijās prasījums par nepamatotu maksājumu atmaksu kļūst izpildāms pēc aicinājuma veikt samaksu iesniegšanas bez nepieciešamības iesniegt atbilstoša satura paziņojumu. Turklāt aplūkotās nostājas sekas ietver prasības par procentu atmaksu ierobežojumu laikā, tādējādi apstāklis, ka patērētājs nevar izmantot viņam pienākošos līdzekļus un to vērtība ir samazinājusies inflācijas dēļ, nekādā veidā tam netiek kompensēts, kas ir Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta un efektivitātes principa pārkāpums. Turklāt komersantam nerodas nekādas negatīvas sekas tam, ka tiek kavēta patērētājam pienākušos līdzekļu atmaksa un pagarināta iespējama tiesvedība, un ar to netiek īstenots Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkta mērķis.
- 44 Ceturtkārt, nostāja, saskaņā ar kuru, no vienas puses, kredītlīgums nav spēkā negodīgu noteikumu dēļ, bet, no otras puses, patērētājs nevar no bankas atgūt viņa veiktos kredīta atmaksas maksājumus pilnā apmērā, arī ir pretrunā Direktīvas 93/13 normām. Kad līgums nav spēkā, pamatojoties uz citu juridisko pamatu, puses var prasīt atmaksāt visus maksājumus bez nekāda ierobežojuma to apmēram, tādējādi šāda ierobežojuma piemērošana patērētājam ir pretrunā līdzvērtības principam. Turklāt patērētājam pienākošās prasījuma summas samazinājums neatbilst Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā paredzētajai prasībai un rada patērētājam piešķirtās aizsardzības sadrumstalotību. Visbeidzot, tā rezultātā, ņemot vērā naudas plūsmu starp pusēm, situācija ir līdzīga tam, it kā puses būtu noslēgušas spēkā esošu līgumu, saskaņā ar kuru banka gūst peļņu. Tā

rezultātā komersants gūst ienākumus no līguma, kurš ir spēkā neesošs negodīgu līguma noteikumu dēļ, un tas ir pretrunā efektivitātes principam.

DARBA VERSIJA